

РОСЛИННІ РЕСУРСИ МІСТА ЖИТОМИРА ЯК СКЛАДОВА ЕКОЛОГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Шелюк Юлія Святославівна,

д.б.н., професор

Голець Інна Павлівна

Студент

Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна

В статті проведено систематичний огляд літературних джерел, а також польові дослідження методом маршрутного обстеження території. Особлива увага приділялася парку імені Барона де Шодуара, як одному з головних об'єктів садово-паркового мистецтва міста, де зберігається значна колекція як місцевих, так і інтродукованих видів. Аналіз показав, що флора парку включає понад 150 видів деревно-чагарникових рослин, що належать до різних родин і порядків, серед яких визначальне місце посідають як листяні, так і вічнозелені рослини.

Результати дослідження свідчать про позитивні тенденції у збереженні та розширенні видової різноманітності зелених насаджень, проте підкреслюють необхідність систематичного моніторингу, оновлення методів управління зеленими зонами та впровадження сталих практик озеленення. Отримані дані можуть бути використані для розробки рекомендацій щодо збереження міського ландшафту, планування подальшої інтродукції рослин і підвищення екологічної якості міського середовища.

Ключові слова: рослинні ресурси, міська флора, інтродукція, зелені насадження, біорізноманіття, Житомир, садово-паркове мистецтво.

Сучасні екологічні виклики, урбанізація та інтенсивне використання природних ресурсів зумовлюють необхідність збереження і раціонального

використання рослинного покриву міст. Рослинні ресурси відіграють ключову роль у підтриманні екологічної рівноваги, поліпшенні якості повітря, регулюванні мікроклімату та формуванні комфортного середовища для життя людини [2, 3]. Основним нормативним документом у цій сфері є Закон України «Про рослинний світ» (1999 р.) [7], який встановлює правові, економічні та організаційні засади охорони, відтворення та використання рослинного світу України.

В умовах інтенсивного техногенного впливу та глобальних кліматичних змін спостерігається помітне погіршення стану навколишнього природного середовища як у масштабах окремих країн, так і на рівні міст та селищ. Це безпосередньо позначається на загальному стані здоров'я населення. Зупинити розвиток людства неможливо, однак його необхідно спрямовувати в русло екологічної безпеки. Збереження, дослідження та відновлення біологічного різноманіття є ключовими чинниками підтримання стабільності біосфери. Урбанізація, що відбувається прискореними темпами, призводить до формування специфічного міського середовища, в якому діють численні екологічні фактори, що обмежують розвиток рослинного і тваринного світу [1].

Місто Житомир, як адміністративний центр регіону, має значний потенціал у сфері збереження та розвитку зелених зон. Вивчення рослинних ресурсів міста є важливим кроком до сталого екологічного розвитку, що зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Мета статті – вивчення складу, стану та перспектив використання рослинних ресурсів міста Житомир для забезпечення екологічної стабільності урбанізованої території.

Аналіз літературних джерел, польові дослідження (фітосозологічне обстеження території м. Житомир та його околиць), геоботанічний метод, морфологічний аналіз (визначення видів за зовнішніми ознаками) згідно.

Флора міста Житомира є надзвичайно багатою та різноманітною, що обумовлено сприятливими природними умовами, мозаїчністю ландшафтів та розвиненою мережею зелених зон.

Проведене дослідження показало, що флора міста Житомира є багатою та різноманітною, що обумовлено сприятливими природними умовами та різноманітністю ландшафтів. Досліджено сучасний стан та структуру зелених насаджень міста, визначено домінуючі життєві форми рослин та їх чисельність, що свідчить про різноманітність і стан екосистем міських зелених зон. Під час дослідження було вивчено 152 види судинних рослин, які зростають на території міста Житомира та його околиць. Ці види належать до понад 50 родин, серед яких найбільш чисельними є *Asteraceae*, *Poaceae*, *Rosaceae*, *Fabaceae* та *Brassicaceae*, що зростають на різних територіях міського простору, включаючи парки, сквери, узбіччя доріг, прибережні зони, лісопаркові масиви, ділянки із природною рослинністю та території антропогенного перетворення. Результати аналізу засвідчують наявність значного рівня видового та екологічного різноманіття, характерного для флори південної частини Українського Полісся.

Виявлені види належать до понад 50 родин, що свідчить про високу ботанічну насиченість дослідженої території. Серед найбільш чисельних родин можна виділити айстрові (*Asteraceae*), злакові (*Poaceae*), розові (*Rosaceae*), бобові (*Fabaceae*), капустяні (*Brassicaceae*) та гвоздикові (*Caryophyllaceae*). Родина *Asteraceae* є найчисельнішою, що типово для флори помірного кліматичного поясу [4-6]. У межах цієї родини зафіксовано численні види як дикорослі, так і інтродуковані, що натуралізувалися на урбанізованих територіях.

Згідно з результатами аналізу, переважна частина виявлених рослин належить до трав'янистих багаторічників, які складають близько 60% від загальної кількості досліджених видів.

Приблизно 20% становлять однорічні рослини, серед яких значну частину становлять бур'яни, здатні до швидкого поширення в умовах порушених територій. Інші 20% припадають на дерева та кущі, серед яких зафіксовано як автохтонні види (дуб черешчатий, вільха чорна, клен-явір), так і інтродуценти (туя західна, гіркокаштан звичайний, катальпа бігонієвидна), що висаджуються

для декоративного озеленення міста.

З екологічної точки зору, більшість виявлених рослин належать до мезофітів, тобто рослин, які зростають у середньо-вологих умовах. Їх поширення зумовлене помірним кліматом, достатнім рівнем опадів та наявністю ґрунтів, що зберігають вологу.

У прибережних зонах річок Тетерів і Кам'янка виявлені гідрофітні види (очерет звичайний, стрілолист звичайний, рогіз широколистий), що пристосовані до зростання у надмірно зволжених умовах. У піщаних та сонячних ділянках, зокрема на околицях районів Корбутівка, Мальованка і Крошня, виявлено ксерофітні рослини, здатні витримувати нестачу вологи, наприклад, полин звичайний, вероніка дібровна, ялівець звичайний.

Маршрутним методом у місті Житомирі зареєстровано 10 видів, занесених до Червоної книги України, а також регіонально рідкісні та локально ендемічні рослини. Серед них – *Lycopodium annotinum* L. (плаун колючий), *Allium ursinum* (часник ведмежий), *Taxus baccata* L. (тис ягідний), *Botrychium lunaria* L. *Convallaria majalis* (конвалія травнева), *Arnica montana* L. (арніка гірська), *Scopolia carniolica* L. (скополія карніолійська), *Lilium martagon* L. (лілія лісова), *Galantus nivalis* L. (підсніжник звичайний), *Crocus heuffelianus* (шафран Гейфеля), *Astrantia major* L. (астранція велика).

Проведене дослідження засвідчує, що рослинні ресурси міста Житомира є надзвичайно різноманітними й мають важливе екологічне значення для підтримання стабільності урбанізованого середовища. Виявлене багатство видового складу, представленого 152 видами судинних рослин із понад 50 родин, свідчить про високу природну цінність території. Значна частка трав'янистих багаторічників, наявність рідкісних і червонокнижних видів підкреслюють необхідність посилення охоронних заходів.

Отримані результати підтверджують важливість раціонального використання, збереження та відновлення зелених насаджень як ключового чинника екологічної безпеки міста.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Андросюк Н. С. Урбанізація та її вплив на стан зелених насаджень міст України. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Географія*. 2021. Вип. 42. С. 112-119.
2. Аспекти сталого розвитку лісового, сільського, водного та енергетичного господарств зони Полісся України: матеріали Всеукраїнської конф. (08 квітня 2021, Житомир). ЖАТК, 2021.
3. Астахова Л. Є., Антоні С. Таксономічний аналіз інтродукованої дендрофлори парку культури та відпочинку ім. Ю. Гагаріна (м. Житомир). *Biological Sciences*. 2022. С. 60–67.
4. Денисюк Н. В., Мельник В. Й. Оцінювання фітомеліоративної ролі зелених насаджень парків і скверів північного району міста Рівне. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2020, т. 30, № 2. С. 38–43.
5. Довгопола Л. М. Ресурси лікарських рослин у лучних фітоценозах Переяславщини. *Український ботанічний журнал*. 2019. Т. 76, № 3. С. 317–324.
6. Закон України «Про рослинний світ». Відомості Верховної Ради України. 1999. № 22 – 23. ст. 198.
7. Зузук Б. М., Зузук Л. Б. *Ресурсознавство лікарських рослин* : навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. 240 с.